

Latvijas Pilsoniskā alianse

Tiesību normu analīze un
metodiskie ieteikumi pašvaldībām

**Tiesiskais regulējums
pašvaldību iespējām atbalstīt
nevalstiskās organizācijas**

Rīga, 2008

Pētījums tapis ar Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta
finansiālu atbalstu

ĪUMSILS

Brīvības iela 39, Rīga,

LV-1010, Latvija

Tālrunis 67365332

www.integracija.gov.lv

Tiesību normu analīze un metodiskie ieteikumi pašvaldībām

**Tiesiskais regulējums pašvaldību iespējām
atbalstīt nevalstiskās organizācijas**

Autore: Aija Karlsberga

Konsultante: Zinta Miezaine

Pētījuma iniciators: Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

Projekta vadītājs:

biedrība „Latvijas Pilsoniskā alianse”

Ģertrūdes iela 19/21 – 3, Rīga,

LV-1011, Latvija

Tālrunis 67846464

www.nvo.lv

Rīga, 2008

SATURS

Ievads.....	3
1. Pašvaldību kompetence un atbalsts NVO.....	4
2. Atbalsta veidi un to normatīvais regulējums.....	7
a) Projektu (grantu) konkursi.....	8
b) Pakalpojumu pirkšana.....	10
c) Pārvaldes uzdevumu deleģēšana un līdzdarbība.....	12
d) Telpu un citas mantas iznomāšana un nodošana bezatlīdzības lietošanā.....	13
e) Cita veida atbalsts.....	14
3. Pārskats par normatīvajiem aktiem, kas regulē pašvaldību atbalstu nevalstiskajām organizācijām.....	17
Izmantotā literatūra un avoti.....	19

Ievads

Pašvaldību atbalsts nevalstiskajām organizācijām ir komplekss un sazarots jautājums, kur atbildes ir jāmeklē ne vien dažādos normatīvajos aktos, bet bieži vien arī tiesību teorijā. Tas prasa no pašvaldību darbiniekiem ne tikai pastiprinātas zināšanas valsts pārvaldes tiesību jautājumos un prasmi interpretēt tiesību normas, bet bieži vien arī iniciatīvu, iespējas un uzdrošināšanos meklēt piemērotus risinājumus sadarbības iespējām ar pilsonisko sabiedrību.

Tiesiskās analīzes un ieteikumu mērķis ir palīdzēt pašvaldībām meklēt atbildes uz neskaidrajiem jautājumiem, kliegt šaubas un mītus par aizliegumiem atbalstīt nevalstisko sektoru, objektīvi norādot uz ierobežojumiem un iespējām, kā arī sniegt ierosmi plašākai sadarbībai ar nevalstisko sektoru.

Pētījuma pirmajā daļā autore sniedz vispārēju pārskatu par pašvaldību kompetenci attiecībā uz atbalstu NVO, kam seko sīkāka problēmjautājumu un to normatīvā regulējuma analīze.

1. Pašvaldību kompetence un atbalsts NVO

Pašvaldībai, veicot kādu darbību un it īpaši rīkojoties ar finansēm, vienmēr ir jāapzinās, ka tā rīkojas savas kompetences ietvaros. Likums par pašvaldībām¹ nosaka, ka pašvaldību kompetencē ir autonomās funkcijas un uzdotās jeb deleģētās funkcijas, kā arī iespējas realizēt brīvprātīgās iniciatīvas.

Autonomās funkcijas ir tās, kuras pašvaldība realizē patstāvīgi un ir arī par tām atbildīga. Varētu teikt, ka autonomās funkcijas ir pašvaldības „pamatdarbība” – kādēļ pašvaldība vispār pastāv. Funkcijas tiek pildītas, lai iedzīvotāji varētu realizēt savas vietējās intereses². Savukārt deleģētās funkcijas pašvaldība veic valsts uzdevumā un valsts par tām arī atbild. Pēc būtības tās ir valsts funkcijas, taču efektīvas valsts pārvaldes vajadzībām (piemēram, vienveidīgai tiesību normu piemērošanai) tās ir nolemts pilnībā vai daļēji deleģēt pašvaldībām. Brīvprātīgās iniciatīvas ļauj pašvaldībām brīvi realizēt savas ieceres jomās, kas nav izslēgtas no to kompetences un nav arī ekskluzīvi piešķirtas nevienam citam valsts varas atzaram.

Kā norāda E.Levits, pašvaldībām vienmēr būtu jāzina, kāda veida funkciju viņas realizē, veicot kādu darbību³. Tam ir arī praktiska nozīme, jo pašvaldībām sava darbība jāpamato ar konkrētu tiesību normu. Taču praksē tas nereti ir visai sarežģīti. Pašvaldību aptauja parādīja, ka attiecībā uz atbalsta sniegšanu NVO pašvaldībām ir neskaidrības un rodas jautājumi: vai atbalsts NVO ir pašvaldības funkcija? Kāds ir likumiskais pamatojums pašvaldības atbalstam nevalstiskajam sektoram?

Pašvaldībām būtu jāskatās uz autonomo funkciju uzskaitījumu likuma „Par pašvaldībām” 15. pantā, kurš ir izsmeļošs. Tomēr minētajā uzskaitījumā nevarēs atrast punktu, kur kā pašvaldības autonomā funkcija tieši būtu minēts atbalsts NVO (vai līdzīgs formulējums). Tajā pašā laikā vesela rinda uzdevumu tieši sasaucas ar tēmām, kurās tradicionāli darbojas vietējās NVO – iedzīvotāju izglītība, kultūras dzīve, sports un veselība, sociālā palīdzība u.c. Tāpēc pašvaldības atbalsta sniegšanas pamatojumam var izvēlēties kādu saturisko funkciju, piemēram, rīkojot kultūras un mākslas projektu konkursu, sniedzot sociālo atbalstu, veicot kādas sabiedrības grupas izglītošanu u.tml. Daudzos gadījumos tāds tiešām ir arī atbalsta mērķis (vairāk saturisks, nekā vērsts uz NVO darbības atbalstu).

¹ 19.05.1994. likums “Par pašvaldībām”. “LV”, Nr. 61 (192), 24.05.1994.

² Levits. E. Pašvaldību likuma koncepcija, 2003.gads. <http://www.public.law.lv/ptilevicpasvaldiba.html> Pēdējo reizi skat. 17.05.2008.

³ Levits. E. Pašvaldību likuma koncepcija, 2003.gads. <http://www.public.law.lv/ptilevicpasvaldiba.html> Pēdējo reizi skat. 17.05.2008.

Tomēr šāda pieeja neatrisina jautājumu gadījumos, kad pašvaldība tiešām vēlas atbalstīt vietējo iedzīvotāju iniciatīvas un aktivitātes, veicināt viņu iesaistīšanos interešu grupās. Bez tam, šauri atbalstot tikai funkciju uzskaitījumā pieļautās tēmas, no pašvaldību atbalsta loka negribot var tikt izslēgta vesela grupa NVO, piemēram, interešu aizstāvības organizācijas, NVO platformas u.tml. Šādos gadījumos pašvaldība var pamatot savu ieceri atbalstīt nevalstisko sektoru ar tiesībām realizēt brīvprātīgās iniciatīvas iedzīvotāju interesēs. Piemēram, Liepājas pilsētas dome ir pieņēmusi nolikumu nevalstisko organizāciju projektu līdzfinansēšanas konkursam, pamatojot to ar likuma „Par pašvaldībām” 12. pantu⁴.

Likuma „Par pašvaldībām” 12.pantā noteikts „Pašvaldības attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēs var brīvprātīgi realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, ja tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai arī ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu.”⁵

Kaut arī pašvaldības piemēro minēto likuma normu, tomēr ir jūtamas bažas, vai tas ir pietiekams tiesiskais pamats finanšu līdzekļu novirzīšanai nevalstiskā sektora atbalstam. Tas ir arī saprotams, jo pants formulēts, lietojot abstraktus juridiskus jēdzienus (ģenerālklausulas) – tāds kā „iedzīvotāju interesēs”, tādējādi uzliekot pašvaldībām slogu pareizi interpretēt minēto tiesību normu.

Vēl normā ir iekļauts ierobežojums, ka brīvprātīgās iniciatīvas var realizēt ikvienā jautājumā, ja vien tas nav Saeimas, Ministru kabineta, ministriju, citu valsts pārvaldes iestāžu, tiesas vai citu pašvaldību kompetencē vai arī, ja šāda darbība nav aizliegta ar likumu. Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta nolikumā noteikts: “Sekretariāts ir vadošā valsts pārvaldes iestāde sabiedrības integrācijas jomā. Sekretariāta kompetencē ir valsts politikas izstrāde un īstenošana sabiedrības integrācijas jomā – pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšana⁶.” Līdz ar to varētu uzskatīt, ka pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšanas kompetence piekrīt valstij ĪUMSILS personā.

Tomēr nevajadzētu tāpēc vien izvairīties no šīs normas piemērošanas. Kaut arī teorētiski likums pieprasa strikti nodalīt valsts un pašvaldības funkcijas, tomēr realitātē tās pārklājas. Arī tiesību zinātnē dalītās kompetences jautājums tiek uzskatīts par strīdīgu un pagaidām vēl neatrisinātu⁷.

⁴ http://www.liepaja.lv/upload/Sabiedriiba/NVO/Nolikums_NVO.rtf Pēdējo reizi skat. 13.08.2008.

⁵ Likums „Par pašvaldībām”. “LV” Nr. 61 (192), 24.05.1994., 12. pants.

⁶ Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta nolikums.

<http://www.integracija.gov.lv/?id=59&sa=59&top=46> Pēdējo reizi skat. 30.09.2008.

⁷ Jaunzeme K. „Latvijas pašvaldības kā valsts pārvaldes subjekti”. Jurista Vārds, Nr. 408, 31.01.2006.

Autore uzskata, ka brīvprātīgās iniciatīvas ir likumdevēja īpaši paredzēta iespēja pašvaldībām elastīgi risināt vietējai kopienai aktuālus jautājumus. Galvenā metode, saskaņā ar kuru tiek interpretēta ģenerālklausula, ir teleoloģiskā metode, t.i. normas vadlīnija tiek meklēta kontekstā ar likuma mērķi un jēgu⁸. Likums ir veidots, lai pašvaldība efektīvi varētu realizēt vietējo **iedzīvotāju** intereses un risināt viņu vajadzības. Šādā kontekstā atbalsts pilsoniskās sabiedrības veicināšanai, tai skaitā – atbalsts NVO noteikti iederas iespējamo, atļauto un vietējai sabiedrībai vajadzīgo brīvprātīgo iniciatīvu lokā.

⁸ Levits E. „Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I)”. „Likums un Tiesības”, 5. sēj., Nr.46 168.-169. lpp.

2. Atbalsta veidi un to normatīvais regulējums

Ja pašvaldība ir paudusi savu politisko gribu atbalstīt nevalstisko sektoru vai iesaistīt to savu funkciju nodrošināšanā, kā arī noskaidrojusi kompetences jautājumus, tad kā centrālais izvirzās jautājums par atbalsta veidu un tālāk – vai izvēlētais veids ir likumīgs. Normatīvais regulējums šajā jomā sniedz plašu izvēles brīvību un nosaka tikai nedaudzus ierobežojumus.

Pašvaldībai noderīgi būtu vispirms saprast, vai konkrētajā gadījumā tā vēlas atbalstīt nevalstisko sektoru un tā iniciatīvas (NVO kā mērķis) vai nevalstiskās organizācijas ir līdzeklis pašvaldību funkciju nodrošināšanai (NVO kā līdzeklis). No tā lielā mērā būs atkarīga pamatojuma, kā arī atbalsta veida un procedūru izvēle.

• ***NVO kā pašvaldības atbalsta mērķis*** – *pilsoniskās sabiedrības aktivitāšu atbalsts veicina vietējās kopienas attīstību un ir iedzīvotāju interesēs – pašvaldības brīvprātīga iniciatīva (Likuma par pašvaldībām 12. pants). Pašvaldības izvēles iespējas:*

- rīkot projektu konkursu organizāciju iniciatīvu atbalstam un administratīvo izmaksu segšanai;
- pirkt pakalpojumus no NVO (telpu īre no organizācijas, valodu mācība pašvaldības darbiniekiem, pētījumu veikšana);
- sniegt cita veida materiālo un nemateriālo atbalstu (pašvaldības telpu piešķiršana/noma, transporta, sakaru, grāmatvedības, juridiskie pakalpojumi (piemēram, juridiskas konsultācijas organizācijas dibināšanai, u.c.)), ievērojot atklātības un vienlīdzīgu iespēju principus.

• ***NVO kā līdzeklis likumā noteikto funkciju (autonomo vai deleģēto) veikšanai.***

Pašvaldības izvēles iespējas:

- deleģēt nevalstiskajai organizācijai kādu no funkcijā ietvertajiem uzdevumiem;
- pilnvarot kāda uzdevuma veikšanai;
- pirkt pakalpojumu no NVO (sociālie pakalpojumi, sporta, kultūras pasākumu organizēšana u.c.);
- rīkot saturisku projektu konkursu;
- sniegt cita veida materiālo un nemateriālo atbalstu funkcijas īstenošanai (pašvaldības telpu piešķiršana/noma, transporta, sakaru, grāmatvedības, juridiskie pakalpojumi, funkcijas veikšanai nepieciešamā tehnika, nodokļu atvieglojumi u.c.), ievērojot atklātības un vienlīdzīgu iespēju principus.

Šajā sadaļā tālāk tiks apskatīti biežāk izmantotie atbalsta veidi un to normatīvais regulējums. Centrā ir izvirzīts pašvaldību minēto un autores identificēto problēmu apskats un analīze, kā arī sniegti ieteikumi pašvaldībām.

a) Projektu (grantu) konkursi

Grantu konkursu rīkošana ir viens no caurskatāmākajiem veidiem, kā pašvaldības atbalsta nevalstisko sektoru. Tas ir efektīvs mehānisms, ar kura palīdzību pašvaldība var aktualizēt kādu tēmu vietējā kopienā un veicināt esošās pilsoniskās aktivitātes.

Grantu konkursa rīkošanas vispārīgie principi un prakse izsmeltoši aprakstīta rokasgrāmatā „Pašvaldību grantu konkursi pilsoniskās sabiedrības veicināšanai. Labās prakses piemēri”⁹. Pašvaldībām ir svarīgi saprast arī likumiskos ietvarus projektu konkursa rīkošanai.

Tā kā nepastāv nekādi formāli normatīvi priekšraksti šāda veida konkursu organizēšanai, tad centrālie instrumenti ir pašvaldības budžets un domes apstiprināts konkursa nolikums. Domes lēmumam jābūt pamatotam ar konkrētu tiesību normu (skatīt iepriekšējo nodaļu par pašvaldības kompetenci). Nolikums ir iekšējs normatīvs akts un saturiski tam vispirms jāatbilst ārējiem normatīviem aktiem (likumiem u.c.) un vispārējiem tiesību principiem¹⁰. Veicot intervijas un pašvaldību aptauju izrādījās, ka pašvaldības bieži vien pārspilē prasību pēc likumības un uz konkursiem attiecina tiem nepiemērojamas normas. Rezultātā veidojas grūti izprotamas grantu piešķiršanas un administratīvo procedūru veikšanas shēmas.

Tā, piemēram, autores saskārās ar pašvaldību maldīgu priekšstatu, ka projektu konkursiem ir piemērojami Publisko iepirkumu likuma noteikumi: lai izvairītos no it kā likuma prasībām par iepirkuma procedūras piemērošanu, piešķiramo grantu apjoms tika mākslīgi samazināts līdz Ls 1000. Atšķirībā no pakalpojumu pirkšanas, kur pašvaldība ir noteikusi savu vajadzību (piemēram, kultūras dienu organizēšana pilsētā) un meklē piemērotāko izpildītāju, projektu konkursu rīkošanai ir pilnīgi cits uzstādījums: pašvaldība meklē pēc iespējas vairāk un kvalitatīvākas idejas vai grib atbalstīt nevalstisko sektoru un iedzīvotāju iniciatīvas kopumā.

Galvenā pazīme, kā nošķirt pakalpojumu no projekta realizācijas ir finansiālo interešu esamība no pašvaldības puses. Ja pašvaldībai vajag iegūt labāko pakalpojumu par lētāko cenu, tad tas būs pasūtījums un tam ir piemērojamas Publisko iepirkumu likuma normas. Kā jau

⁹ Pieejama internetā http://www.integracija.gov.lv/doc_upl/p0044-08_01-76_lpp.pdf

¹⁰ 06.06.2002. likums “Valsts pārvaldes iekārtas likums”. „LV”, Nr. 94 (2669), 21.06.2002. 72. pants nosaka, ka iekšējam normatīvajam aktam vēl bez tam ir jāatbilst starptautisko tiesību normām un iekšējiem normatīvajiem aktiem ar augstāku juridisku spēku.

minēts, projektu konkursa gadījumā finansiālā puse atvirzās otrā plānā, jo mērķis ir ideju daudzveidība un ideju konkurence vai atbalsts kopienas iniciatīvām.

Vēl viena būtiska pazīme, kas atšķir projektu no pakalpojuma, ir obligāta atskaišu iesniegšana par izlietoto finansējumu. Šis kontroles mehānisms nodrošina, ka projekta realizācijas gaitā netiek gūta peļņa un ka pašvaldības piešķirtie līdzekļi izlietoti lietderīgi.

Līdz ar to projektu konkurss neatbilst likumā noteiktajam iepirkuma procedūras objekta aprakstam. Tas tomēr neatbrīvo pašvaldības no pienākuma izlietot savus līdzekļus efektīvi un lietderīgi. Projektu konkursa gadījumā tas nozīmē, ka nolikumā vajadzētu būt noteiktiem kritērijiem, kādi projekti tiks atbalstīti, un skaidrai kontroles un atskaitīšanās sistēmai.

Nosakot kritērijus konkursā atbalstāmajiem projektiem, ir jānodrošina, lai tie būtu saskaņā ar pašvaldības iedzīvotāju vajadzībām un lai projektu pieteicēji netiktu netaisnīgi izslēgti kādu formālu, nebūtisku pazīmju dēļ. Piemēram, atkarībā no vietējām prioritātēm pašvaldība var rīkot konkursus:

- jaunizveidotu organizāciju atbalstam;
- organizācijām, kuras piesaista kopienas problēmu risināšanai līdzfinansējumu no citiem avotiem;
- organizācijām, kuras risina vietējai sabiedrībai būtiskus jautājumus kādā no pašvaldības uzdevumu jomām, piemēram:
 - sociālajā jomā,
 - sporta jomā,
 - kultūras jomā,
 - vides jomā;
- jauniešu un bērnu organizācijām;
- organizācijām, kuras savās aktivitātēs iesaista ievērojamu skaitu vietējo iedzīvotāju.

Neskaidrs jautājums ir līguma slēgšana par līdzekļu piešķirumu un PVN piemērošana. Kā nepareiza būtu uzskatāma pašvaldību prakse ar grantu saņēmējiem slēgt pakalpojumu līgumus. Kā iepriekšējā analīze rāda, tad projektu realizācija nav pakalpojumu sniegšana. Tā vietā pašvaldībai pēc būtības jāslēdz civiltiesiskus līgumus par finansējuma piešķiršanu projekta (granta) realizācijai. Šādā veida darījumi neietilpst ar PVN apliekamo darījumu katalogā¹¹.

¹¹ 09.03.1995. likums "Par pievienotās vērtības nodokli". "LV", Nr. 49 (332), 30.03.1995. 1., 2.pants.

Nereti ir gadījumi, kad pašvaldības pieņem konkursu nolikumus, kuros ir aizliegts projektu pieteikumos iekļaut administratīvos izdevumus. Uz to kā problēmu vairākkārtīgi ir norādījušas nevalstiskās organizācijas, un to atzīst arī pašas pašvaldības. Viena no problēmām ir iesakņojusies nepareizā izpratne par nevalstiskajām organizācijām kā brīvprātīgām biedru interešu organizācijām, kurās netiek veikts regulārs algots darbs. Domājams, ka attīstoties pašvaldību un nevalstisko organizāciju sadarbībai šāda nostāja mazināsies. Vairākas no aptaujātajām pašvaldībām min ierobežojumus likumos, kas liedz pašvaldībām segt administratīvos izdevumus. Šīs priekšstats varētu būt balstīts uz likuma „Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām” 20. pantu¹², kurš nosaka vairākus aizliegumus pašvaldībām attiecībā uz sabiedrisko organizāciju finansēšanu, tai skaitā, ierobežojumu ar mērķprogrammām atbalstīt štata darbinieku algošanu. Tomēr minētais likums vairs nav attiecināms uz biedrībām un nodibinājumiem jau vairākus gadus – līdz ar jaunā Biedrību un nodibinājumu likuma¹³ stāšanās spēkā 2004. gadā¹⁴.

b) Pakalpojumu pirkšana

Pakalpojuma pirkšana pēc būtības nav atbalsts nevalstiskajai organizācijai, bet gan abpusēji izdevīgs saimniecisks darījums. NVO šādās attiecībās ir tāds pats tirgus dalībnieks kā jebkura cita privāta persona. Tomēr nevalstiskajām organizācijām tas var būt būtisks ienākumu avots un veids, kā sasniegt savus mērķis (piemēram, organizācijām, kas sniedz sociālos pakalpojumus).

Pakalpojumu pērk, ja pašvaldībai ir skaidri zināms, kāds pakalpojums nepieciešams funkcijas veikšanai un to var aprakstīt tehniskajā specifikācijā (piemēram, invalīdu transporta pakalpojumi).

Galvenais normatīvais akts, kas regulē iepirkumu procedūru ir „Publisko iepirkumu likums”¹⁵. Likuma mērķis ir nodrošināt iepirkumu atklātumu, brīvu konkurenci un pašvaldības līdzekļu efektīvu izmantošanu. Ja pašvaldība ir izšķīrusies par pakalpojuma pirkšanu, tad atbilstoši likumam ir jāizvēlas pareizā procedūra, sākotnēji noskaidrojot, vai nav piemērojam kādi izņēmumi vai speciāli noteikumi. Sīkāk iepirkumu procedūras netiks analizētas, taču autore vēlas vērst uzmanību uz vairākiem noteikumiem, kas būtu svarīgi NVO atbalstam.

¹² 15.12.1992. likums "Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām". „Zinotājs”, Nr. 1, 14.01.1993., 20 panta 2.d.

¹³ 30.10.2003. likums "Biedrību un nodibinājumu likums". "LV", Nr. 161 (2926), 14.11.2003.

¹⁴ Šāds skaidrojums atrodams arī: Miezaine Z. „Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika” 20. lpp.

¹⁵ 06.04.2006. likums "Publisko iepirkumu likums". "LV", 65 (3433), 25.04.2006.

Pirmkārt, līgumiem, kam paredzamā līgumcena ir mazāka par Ls 1000 iepirkumu procedūra netiek piemērota vispār. Tas nozīmē, ka neliela apmēra pakalpojumus pašvaldības no biedrības vai nodibinājuma var pirkt, neveicot nekādas īpašas darbības pirms līguma slēgšanas.

Otrkārt, arī pakalpojumiem ar līgumcenu no Ls 1000 līdz Ls 10 000 ir paredzēta atvieglota procedūra, kas aprakstīta likuma 8.panta 9.daļā un MK noteikumos¹⁶. Šajā gadījumā ir jāveic minimālas un vienkāršotas procedūras pirms iepirkuma veikšanas, t.i. pašvaldības mājas lapā vai vietējā laikrakstā jāievieto informācija par iepirkumu pirms tā veikšanas, norādot līguma priekšmetu un paredzamo līgumcenu. Analogi jārikojas pēc pretendentu atlases – informācijas avotos ir jāievieto ziņas par izvēlēto līguma izpildītāju un cenu. Šāda veida procedūra būtu atbilstoša gadījumiem, kad biedrības un nodibinājumi sniedz samērā neliela apjoma pakalpojumus, piemēram, nodrošina mācības vai pētījuma veikšanu, kā arī, ja pašvaldība vēlas nomāt telpas vai citas lietas no organizācijas.

Īpaši bieži sadarbība ar nevalstisko sektoru pašvaldībām izveidojas sociālo pakalpojumu sniegšanas jomā. Pašvaldība drīkst pirkt pakalpojumus tikai no tām NVO, kuras reģistrējušās kā sociālo pakalpojumu sniedzēji Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā¹⁷. Uz šiem pakalpojumiem attiecas likuma Publisko iepirkumu likuma 8.panta 7.daļa, kas ļauj pasūtītājam piemērot atvieglotas iepirkuma procedūras.

Pēc procesuālo prasību izpildes pašvaldībai ir jāslēdz attiecīgs līgums par pakalpojuma pirkšanu. Līguma veids un nosaukums ir atkarīgs no līguma satura. Tas var būt uzņēmuma līgums (mācību nodrošināšana, pētījuma veikšana), gan piegādes līgums, gan nomas līgums, u.c. pakalpojuma līgumu veidi. Jebkurā gadījumā, līguma nosaukums nav noteicošais un līguma saturs nosaka tā būtību. Ja arī līgums tiek nosaukts par sadarbības līgumu, bet pēc būtības ir uzņēmuma līgums, tas tiks tā arī vērtēts – kā saimniecisks darījums.

Pakalpojuma līgumi tiek aplikti ar pievienotās vērtības nodokli. Izņēmums ir sociālās aprūpes, profesionālās un sociālās rehabilitācijas, sociālās palīdzības un sociālā darba pakalpojumi, kurus sniedz personas, kuras reģistrētas Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā vai kuru sniegto sociālo pakalpojumu kvalitāti un atbilstību normatīvajos aktos sociālo pakalpojumu sniedzējiem noteiktajām prasībām ir atzinusi valsts vai pašvaldība¹⁸.

¹⁶ 12.09.2006. MK noteikumi Nr.762 "Kārtība, kādā veicami iepirkumi, kuru paredzamā līgumcena ir lielāka par 1000 latu, bet mazāka par 10000 latu". "LV", Nr. 148 (3516), 15.09.2006.

¹⁷ Sociālo pakalpojumu reģistrs izveidots un darbojas saskaņā ar normatīvajiem aktiem: 31.10.2002. likums "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums". "LV", Nr. 168 (2743), 19.11.2002. 01.02.2005. MK noteikumi Nr.78 "Kārtība, kādā sociālo pakalpojumu sniedzējs tiek reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un izslēgts no tā". "LV", Nr. 20 (3178), 04.02.2005.

¹⁸ 09.03.1995. likums "Par pievienotās vērtības nodokli". "LV", 49 (332), 30.03.1995. 6. Panta 1.d. (1) p.

c) Pārvaldes uzdevumu deleģēšana un līdzdarbība

Pārvaldes uzdevumu deleģēšana un līdzdarbība ir metodes, ar kurām pašvaldība var iesaistīt sabiedrību savu uzdevumu formulēšanā, apspriešanā, īstenošanā un novērtēšanā. Dažkārt pašvaldībai var būt šāda nepieciešamība, jo ar speciālajā normatīvajā aktā noteiktajām tiesībām tai ir uzlikts pienākums nodrošināt pakalpojumu sniegšanu privātpersonām, taču šādos gadījumos nevar izmantot iepirkumu.

Pašvaldība var izvēlēties deleģēšanas vai līdzdarbības līguma slēgšanu, ja tai ir skaidrs uzdevums un ir zināms konkrēts sadarbības partneris. Var būt arī situācijas, kad cits pretendents nav pieejams dēļ veicamā uzdevuma specifikas. Tomēr pašvaldība var organizēt arī konkursu vai izvēlēties citādu pretendentu atlases veidu, kā arī to izvērtēšanas kārtību. Būtiski ievērot, ka publisko tiesību līgumi netiek aplikti ar PVN.

Normatīvajos aktos aprakstītie noteikumi par līdzdarbību un deleģēšanu atrodami tikai Valsts pārvaldes iekārtas likumā¹⁹. Lai arī abiem veidiem ir daudz kopīga, tomēr pēc būtības tie atšķiras un ir jāatšķir.

Deleģēšanas gadījumā deleģētais nostājas it kā pārvaldes iestādes vietā, un tam tiek nodotas tiesības pieņemt pārvaldes lēmumus. Faktiski iestādei ir jākonstatē, ka pilnvarotā persona attiecīgo valsts pārvaldes uzdevumu var veikt efektīvāk par pašu iestādi.

Līdzdarbības gadījumā pārvaldes uzdevums, ko iestāde pilnvaro veikt privātpersonai, nevar ietvert pārvaldes lēmumu pieņemšanu un sagatavošanu. Līdz ar to pilnvarotā persona nostājas līdzās iestādei un viņas sadarbojas uzdevuma veikšanai. Iestādei, izvēloties pretendentu, jākonstatē, ka persona attiecīgo valsts pārvaldes uzdevumu var veikt vismaz tikpat efektīvi kā pati iestāde. Par efektivitātes izvērtēšanu ir atbildīga pati pašvaldība, tā kā normatīvajos aktos nav nekādu priekšrakstu par tās vērtēšanas principiem, kritērijiem vai kārtību.

Īsumā procedūra līdzdarbības un deleģēšanas līgumu slēgšanai ir šāda:

1) Pašvaldība konceptuāli pieņem lēmumu par kāda sava uzdevuma deleģēšanu vai privātpersonas pilnvarošanu veikt pārvaldes uzdevumu (līdzdarbība), vienlaicīgi nosakot procedūru pretendenta meklēšanai un izvēlei. Šis posms nav obligāts un var iztrūkt, ja pašvaldībai jau ir skaidrs sadarbības partneris.

2) Pašvaldības dome pieņem lēmumu par pašvaldības uzdevumu deleģēšanu vai privātpersonu pilnvarošanu veikt pārvaldes uzdevumu (līdzdarbība) konkrētai privātpersonai.

¹⁹ 06.06.2002. likums „Valsts pārvaldes iekārtas likums”. „LV”, Nr. 94 (2669), 21.06.2002.

3) Pamatojoties uz domes (padomes) lēmumu, tiek slēgts publisko tiesību līgums: attiecīgi - vai nu deleģēšanas vai līdzdarbības līgums.

Pašvaldībām noderīgi paskaidrojumi par deleģēšanas un līdzdarbības līgumu slēgšanu, kā arī līgumu paraugi atrodami LR Bērnu un ģimenes lietu ministrijas izdotajos metodiskajos ieteikumos pašvaldībām par pārvaldes uzdevumu deleģēšanu privāto tiesību subjektiem pakalpojumu sniegšanas ģimenēm jomā²⁰.

Kaut arī pārvaldes uzdevumu deleģēšana un līdzdarbība tiek atbalstīta un skaidrota, tomēr vēl arvien tās netiek plaši pielietotas. Viens no iemesliem ir nepietiekami skaidri noformulēti noteikumi un pašvaldību bažas iesaistīt NVO pašvaldībai uzticēto uzdevumu veikšanā²¹.

d) Telpu un citas mantas iznomāšana un nodošana bezatlīdzības lietošanā

Pašvaldības nevalstisko organizāciju atbalstam bieži praktizē savas mantas, it īpaši – telpu, iznomāšanu par pazeminātu cenu vai nodošanu bezmaksas lietošanā (patapinājums)²². Tomēr no likumiskā viedokļa tas ir viens no problemātiskākajiem atbalsta veidiem, jo pašvaldības rīcību ar tai piederošo mantu ierobežo likums „Par valsts un pašvaldības finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”²³, kura mērķis ir nodrošināt valsts un pašvaldības mantas likumīgu un lietderīgu izlietojumu.

Vispārīgie kritēriji lietderīgai rīcībai ar mantu ir:

- rīcībai jābūt tādai, lai mērķi sasniegtu ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu;
- manta atsavināma un nododama īpašumā vai lietošanā citai personai par iespējami augstāku cenu;
- manta iegūstama īpašumā vai lietošanā par iespējami zemāku cenu²⁴.

Likumā ir nostiprināts vispārīgs aizliegums pašvaldībām nodot savu mantu bezatlīdzības lietošanā. Tikai sākot ar 06.03.2008. likuma grozījumiem (stājās spēkā 09.04.2008.) pašvaldībām ir atļauts nodot savu mantu lietošanā sabiedriskā labuma organizācijām (5.panta 2. daļas 4.1. punkts)²⁵.

²⁰ http://www.bm.gov.lv/lat/gimenes_valsts_politika/metodiskie_ieteikumi_pasvaldibam/
Pēdējo reizi skat. 17. 09.2008.

²¹ Miežaine Z. „Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika” 22. lpp.

²² Pašvaldību aptaujā 88,5% pašvaldību, kas iesniedz atbildes, norādīja, ka praktizē telpu nodošanu NVO.

²³ 19.07.1995. likums „Par valsts un pašvaldības finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”. „LV”, Nr.114 (397), 02.08.1995.

²⁴ 19.07.1995. likums „Par valsts un pašvaldības finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”. „LV”, Nr.114 (397), 02.08.1995. 3. pants.

²⁵ 06.03.2008. likums "Grozījumi likumā "Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu"", "LV", Nr. 47 (3831), 26.03.2008.

Procedūra mantas nodošanai bezatlīdzības lietošanā (patapinājumā) sabiedriskā labuma organizācijai ir sekojoša:

- 1) Pašvaldības dome (padome) pieņem lēmumu par konkrētas mantas nodošanu bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai. Mantu var nodot uz laiku, kamēr attiecīgajai biedrībai, nodibinājumam vai reliģiskajai organizācijai ir sabiedriskā labuma organizācijas statuss, bet ne ilgāk par 10 gadiem. Valsts vai pašvaldības mantu bezatlīdzības lietošanā sabiedriskā labuma organizācijai var nodot atkārtoti.
- 2) Pamatojoties uz lēmumu par pašvaldības mantas nodošanu bezatlīdzības lietošanā, slēdz rakstveida līgumu.

Līdzīga procedūra jāveic arī tad, ja pašvaldība nolemj iznomāt mantu par pazeminātu cenu sabiedriskā labuma organizācijai. Kaut arī likumā tas tieši nav atļauts, taču var pieņemt – ja likums pieļauj mantas nodošanu bezatlīdzības lietošanā, tad uz tādiem pašiem noteikumiem matu var nodod lietošanā par pazeminātu cenu.

Lai nodrošinātu atklātumu un vienveidīgu attieksmi pret organizācijām, autore ieteiktu pašvaldībām izveidot publiski pieejamu sarakstu un noteikumus, kāda manta un kādos gadījumos var tikt nodota bezatlīdzības lietošanā, kādi ir pieteikšanās nosacījumi un kritēriji mantas saņemšanai.

Kā redzams, šādu atbalstu nevar sniegt tām organizācijām, kam nav sabiedriskā labuma statusa²⁶, piemēram, iniciatīvas grupām. Ņemot vērā, ka tikai apmēram 10% biedrību un nodibinājumu ir ieguvušas sabiedriskā labuma statusu, daudzās pašvaldībās tās varētu būt lielākā daļa no nevalstiskā sektora. Pašreiz formāli pašvaldībām ir liegta iespēja nodot tām mantas bezmaksas lietošanā.

Lai atvieglotu likumā aprakstīto mantas nodošanas procedūras veikšanu, piemēram, kad manta tiek nodota uz neilgu laiku (semināru telpu noma vienai dienai, transporta nodrošināšana kādam braucienam u.tml.), autore iesaka izstrādāt standarta domes lēmumu un līgumu formas.

e) Cita veida atbalsts

Kā vienu no biežāk praktizētajiem atbalsta veidiem nevalstiskajām organizācijām pašvaldības min dotāciju piešķiršanu. Dotācijas saskaņā ar Likumu par budžetu un finanšu vadību ir „budžeta līdzekļi, kurus piešķir citiem budžetiem, komersantiem, biedrībām un nodibinājumiem un citām institūcijām normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, lai nodrošinātu

²⁶ Sabiedriskā labuma statusa iegūšanu regulē 17.06.2004. likums "Sabiedriskā labuma organizāciju likums". "LV", Nr.106 (3054), 07.07.2004.

valsts vai pašvaldību funkciju izpildi”²⁷. Tā ir budžeta izdevumu klasifikācijas kategorija, kas atspoguļo izdevumu būtību nevis līdzekļu piešķiruma veidu. Piemēram, pašvaldība budžetā iekļauj finansējumu (dotāciju) kādam krīzes centram, un vēlāk par paredzēto summu tiek noslēgts līdzdarbības līgums.

Praksē pašvaldības nereti budžetā paredz finansējumu organizāciju projektiem ārpus projektu konkursa procedūras vai nodrošina tiešu atbalstu konkrētai organizācijai, sedzot arī tās administratīvos izdevumus (darbinieku algas, telpu īri, komunālo pakalpojumu maksājumus u.tml.). Pašvaldības mēdz ar ikgadējiem piešķirumiem atbalstīt sevis dibinātas organizācijas – biedrības un nodibinājumus. Piemēram, Rīgas domes 2008. gada budžeta plānā ir iekļauta dotācija Ls 75 000 apmērā – dalības maksa biedrībai „Rīgas Kongresu birojs”²⁸. Dāsni piešķirumi tiek arī sporta organizācijām.

Selektīvs līdzekļu piešķirums atsevišķām organizācijām, maksājot tām lielas biedra naudas vai pārskaitot līdzekļus to kontā, pārkāpj atklātuma un vienlīdzīgu iespēju principus. Pašvaldību mērķis nav atbalstīt kādu konkrētu organizāciju, bet gan pēc iespējas pilnvērtīgi veikt savas funkcijas iedzīvotāju labā. Tāpēc pašvaldībai pirms katra lēmuma jāpārdomā naudas piešķiruma lietderība: vai konkrētais naudas piešķirums ir nepieciešams funkcijas veikšanai un vai tas ir labākais veids, kā realizēt iecerēto (piemēram, varbūt labāk ir iepirkt pakalpojumu vai deleģēt funkciju). Būtiski ir arī izvērtēt, vai pašvaldība ar pieejamajiem tiesiskajiem līdzekļiem spēs nodrošināt efektīvu naudas izlietojuma uzraudzību un kontroli.

Pašvaldības, arī tās, kas praktizē projektu konkursu rīkošanu, bieži vien no nevalstiskajām organizācijām saņem projektu pieteikumus ārpus projektu konkursa noteiktajiem rāmjiem. Tie var būt pieteikumi, kas saturiski vai laika termiņu ziņā neatbilst konkursa noteikumiem. Pašvaldības var izlemt atbalstīt projektu. Tomēr arī šajā gadījumā vajadzētu – līdzīgi kā projektu konkursu gadījumā – izvērtēt projektu pēc noteiktiem kritērijiem un pamatot lēmumu. Negatīvie aspekti šādiem piešķirumiem ir: tiek pārkāpts projektu un organizāciju konkurences princips, kā arī tas sarežģī pašvaldības budžeta plānošanu.

Pašvaldības var piemērot nekustamā īpašuma nodokļa (NĪN) atlaides²⁹, pieņemot par to saistošus noteikumus, taču šāds atbalsta veids praktiski netiek pielietots. Lielākoties tas ir tāpēc, ka tikai nedaudzām nevalstiskajām organizācijām pieder nekustamais īpašums. Lielākās organizācijas izmanto iespēju saņemt atbrīvojumu no nekustamā īpašuma nodokļa

²⁷ 24.03.1994. likums "Likums par budžetu un finansu vadību", "LV", Nr. 41 (172), 06.04.1994.

²⁸ Rīgas pilsētas pašvaldības 2008.gada pamatbudžeta ieņēmumu un izdevumu atšifrējums pa programmām. <http://www.riga.lv/media/budzets/2008/3pielikums.pdf> 20.lpp. Pēdējo reizi skat. 20.10.2008.

²⁹ 04.06.1997. likums "Par nekustamā īpašuma nodokli". "LV" Nr. 145/147 (860/862), 17.06.1997., 5. pants.

par sev piederošām ēkām saskaņā ar MK noteikto sarakstu, un šādā gadījumā pašvaldība saņem kompensāciju no valsts budžeta par neieņemto NĪN daļu.

Problemātisks ir jautājums par pašvaldības mantas dāvināšanu. Bieži vien organizācijām, it īpaši jaunām organizācijām, nepieciešamas mēbeles vai citas mantas darbības uzsākšanai vai nodrošināšanai, un pašvaldība varētu lietotās vai nevajadzīgās lietas nodot šādai vietējai organizācijai. Valsts un pašvaldību mantas atsavināšanas likums³⁰ pašlaik liedz pašvaldībām dāvināt mantu privātpersonām (kaut arī šāda iespēja attiecībā uz kustamo mantu ir paredzēta valstij).

Vēl būtu jāmin tāds atbalsta veids kā pašvaldību darbinieku konsultācijas projektu rakstīšanā un palīdzība juridisko un grāmatvedības jautājumu risināšanā. Dažās pašvaldībās ir darbinieks, kas atbildīgs par sadarbību ar nevalstisko sektoru. Viņa kompetencē var būt arī šāda veida konsultāciju sniegšana nevalstiskajām organizācijām. Bieži vien domes deputāti un pašvaldību darbinieki ir ievēlēti un darbojas vietējo organizāciju lēmēj institūcijās un ieņem tajās arī amatus. Ja runa iet par valsts amatpersonu, tad likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”³¹ atļauj savienot valsts amatpersonas amatu ar amatu biedrībā vai nodibinājumā, taču jāseko līdzi, lai tiktu ievēroti citi interešu konfliktu novēršanas noteikumi, piemēram, aizliegums izdot administratīvos aktus vai slēgt līgumus savās vai radnieku personiskajās vai mantiskajās interesēs.

³⁰ 31.10.2002. likums "Valsts un pašvaldību mantas atsavināšanas likums". "LV" Nr. 168 (2743), 19.11.2002.

³¹ 25.04.2002. likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā". "LV" Nr. 69 (2644), 09.05.2002.

3. Pārskats par normatīvajiem aktiem, kas regulē pašvaldību atbalstu nevalstiskajām organizācijām

Likums "Par pašvaldībām"

Likuma mērķis – reglamentē pašvaldību darbības pamatnoteikumus un nosaka pašvaldības kompetenci.

Attiecībā uz atbalstu NVO:

- uzskaita pašvaldības autonomās funkcijas (7.pants) – tās neiekļauj tiešu atbalstu NVO;
- nosaka tiesības uz brīvprātīgo iniciatīvu īstenošanu - ģenerālklauzula (12.pants);
- pašvaldība var pieņemt saistošos noteikumus, lai nodrošinātu pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi (43.pants);
- paredz pašvaldībām tiesības dibināt biedrības un nodibinājumus, pildot savas funkcijas (14.pants).

Valsts pārvaldes iekārtas likums

Likuma mērķis – nodrošināt demokrātisku, tiesisku, efektīvu, atklātu un sabiedrībai pieejamu valsts pārvaldi.

Attiecībā uz atbalstu NVO:

- nosaka valsts pārvaldes principus;
- regulē publisko tiesību līgumu slēgšanu (t.sk. deleģēšanas un līdzdarbības līgumus).

Likums "Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu"

Likuma mērķis – nodrošināt, lai valsts un pašvaldību manta tiktu izmantota **likumīgi** un **lietderīgi**.

Attiecībā uz atbalstu NVO:

- grozījumi 5.pantā (spēkā no 09.04.2008.) atļauj pašvaldībām nodot mantu (t.sk. nekustamo) bezatlīdzības lietošanā SLO;
- aizliedz atsavināt mantu par pazeminātu cenu (7.pants);
- pašvaldību iestādes nedrīkst dāvināt (ziedot) finanšu līdzekļus un mantu (10.pants);
- dāvināt/ziedot – nodot mantu vai naudu bezatlīdzības citu personu īpašumā.

Valsts un pašvaldību mantas atsavināšanas likums

Likuma mērķis – speciālais likums, kas nosaka valsts un pašvaldību īpašumā esošās mantas atsavināšanas kārtību.

Attiecībā uz atbalstu NVO:

- 43.1.pants paredz iespēju valsts kustamo mantu nodot bez atlīdzības SLO īpašumā, par ko lēmumu pieņem MK;
- Pašvaldības nedrīkst nodot savu mantu bez atlīdzības biedrības vai nodibinājuma īpašumā.

Publisko iepirkumu likums

Likuma mērķis: nodrošināt iepirkumu atklātumu, brīvu konkurenci un pašvaldības līdzekļu efektīvu izmantošanu.

Attiecībā uz atbalstu NVO:

- piemēro, kad pašvaldība ir **pasūtītājs** un NVO ir **pakalpojuma sniedzējs** (sociālie pakalpojumi, mācību vadīšana, pasākumu organizēšana u.tml.). Pakalpojumu līgumi tiek slēgti finansiālās interesēs;
- iepirkumu procedūra nebūtu piemērojama gadījumos, kad pašvaldība organizē projektu konkursus NVO un iniciatīvu atbalstam;
- iepirkumu procedūra nav piemērojama pakalpojumu līgumiem līdz 1000 Ls, bet no 1000 Ls līdz 10 000 Ls – īpašā kārtībā, ko nosaka MK noteikumi.

Izmantotā literatūra un avoti

Literatūra:

Jaunzeme K. „Latvijas pašvaldības kā valsts pārvaldes subjekti”. „Jurista Vārds”, Nr. 408, 31.01.2006.

Levits E. „Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I)”. „Likums un Tiesības”, 5.sējums. Nr.46

Levits E. Pašvaldību likuma koncepcija. 2003. 17.05.2008.

<<http://www.public.law.lv/ptilevicpasvaldiba.html>>

Miezaine Z. „Pāreja uz sociālo pakalpojumu tirgu Latvijā – NVO labvēlīga politika”.

17.10.2008. <<http://www.politika.lv/index.php?id=5713>>

„Pašvaldību grantu konkursi pilsoniskās sabiedrības veicināšanai. Labās prakses piemēri. Rokasgrāmata”. Ziemeļkurzemes Nevalstisko organizāciju atbalsta centrs, 2007. 17.10.2008.

<http://www.integracija.gov.lv/doc_upl/p0044-08_01-76_lpp.pdf>

Metodiskie ieteikumi pašvaldībām par pārvaldes uzdevumu deleģēšanu privāto tiesību subjektiem pakalpojumu sniegšanas ģimenēm jomā. Bērnu un ģimenes lietu ministrija

17.10.2008. <http://www.bm.gov.lv/lat/ģimenes_valsts_politika/metodiskie_ieteikumi_pasvaldibam>

Avoti:

Likums "Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām". „Ziņotājs”, Nr. 1, 14.01.1993.

Likums "Likums par budžetu un finansu vadību". "LV", Nr. 41 (172), 06.04.1994.

Likums "Par pašvaldībām". "LV" Nr. 61 (192), 24.05.1994.

Likums "Par pievienotās vērtības nodokli". „LV”, Nr. 49 (332), 30.03.1995.

Likums „Par valsts un pašvaldības finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”. „LV”, Nr.114 (397), 02.08.1995.

Likums "Par nekustamā īpašuma nodokli". "LV", Nr. 145/147 (860/862), 17.06.1997.

Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā". "LV", Nr. 69 (2644), 09.05.2002.

Likums "Valsts pārvaldes iekārtas likums". „LV”, Nr. 94 (2669), 21.06.2002.

Likums "Valsts un pašvaldību mantas atsavināšanas likums". "LV", Nr. 168 (2743), 19.11.2002.

Likums "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums". "LV", Nr. 168 (2743), 19.11.2002.

Likums "Biedrību un nodibinājumu likums". "LV", Nr. 161 (2926), 14.11.2003.

Likums "Publisko iepirkumu likums". "LV", 65 (3433), 25.04.2006.

Likums "Grozījumi likumā "Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu"". "LV", Nr. 47 (3831), 26.03.2008.

MK noteikumi Nr.78 "Kārtība, kādā sociālo pakalpojumu sniedzējs tiek reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un izslēgts no tā". "LV", Nr. 20 (3178), 04.02.2005.

MK noteikumi Nr.762 "Kārtība, kādā veicami iepirkumi, kuru paredzamā līgumcena ir lielāka par 1000 latu, bet mazāka par 10000 latu". "LV", Nr. 148 (3516), 15.09.2006.

MK noteikumi Nr. 764 „Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta nolikums”. 30.09.2008. <<http://www.integracija.gov.lv/?id=59&sa=59&top=46>>

Nolikums Nr. 21. „Nevalstisko organizāciju projektu līdzfinansēšanas konkursa nolikums” 13.07.2006. Liepājas pilsētas dome. 20.10.2008.

<http://www.liepaja.lv/upload/Sabiedriiba/NVO/Nolikums_NVO.rtf>

Saistošie noteikumi Nr.102 "Par Rīgas pilsētas pašvaldības 2008.gada budžetu". 18.12.2007. Rīgas pilsētas dome. 20.10.2008. <http://www.riga.lv/LV/Channels/Riga_Municipality/Budget/Budget_plan/2008/budzets/default.htm>